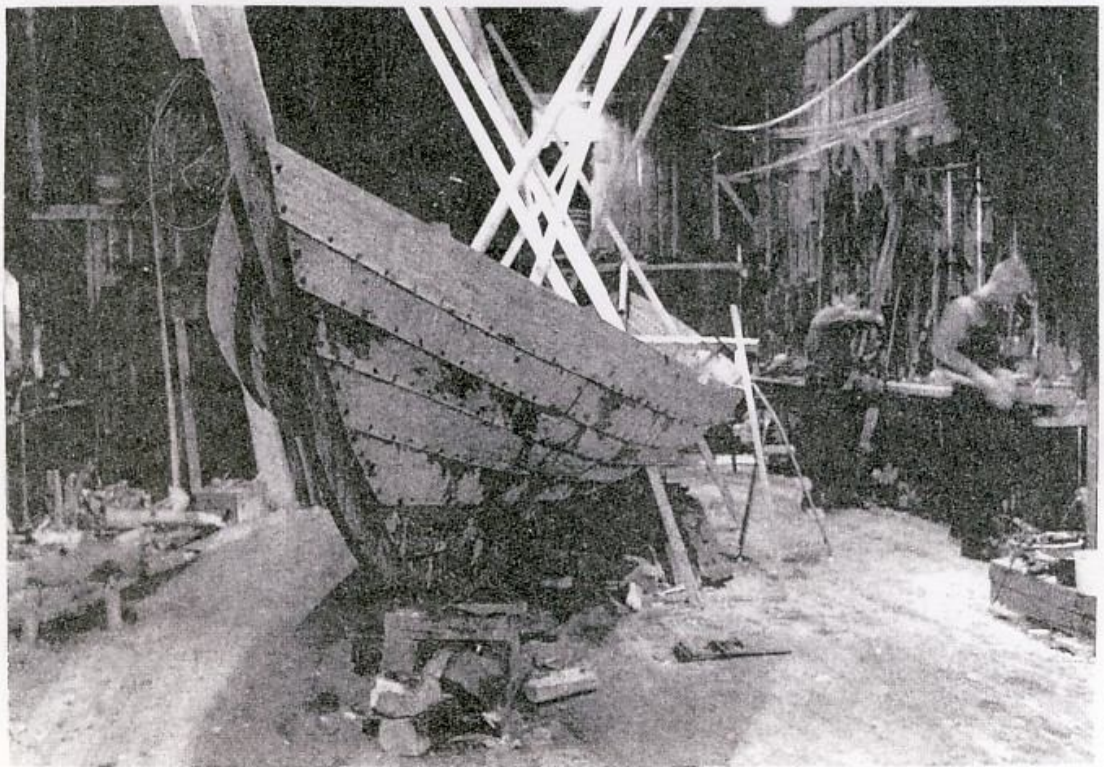

ORDLISTA

över svenska, engelska och tyska fackuttryck som förekommer i dokumentationen
av de tre båtarna på Stockholms Medeltidsmuseum.

av

Axel Lindberg

Förord

År 1985 fick undertecknad i uppdrag att demontera Riddarholmsskeppet som fanns på Stockholms Stadsmuseum och flytta ned det till Stockholms Medeltidsmuseum. Där byggde Ola Eriksson och jag upp skeppet igen. När arbetet var slutfört blev vi tillfrågade om vi ville "sätta ihop" någon av de båtar som grävts fram på platsen där Medeltidsmuséet nu finns. Valet föll på en båt som var 10 meter lång och även kallas X:an. Vår tredje uppgift blev att bygga en exakt kopia av den sistnämnda båten. Efter varje avslutat arbete tillkom det mig att dokumentera rekonstruktionerna. Då jag redogjorde för arbetet med Riddarholmsskeppet valde jag att rita upp en del detaljer och namnge delarna. När vi kom till X:an tillät jag mig att hänvisa till föregående skrift. Detsamma gjorde jag efter tredje båten, kallad Blanka. Detta var naturligtvis inte tillfredsställande om man t ex endast hade Blankaskriften. Jag försöker nu slå ihop de tre skrifterna till en men då detta är ett relativt stort arbete och dessutom dyrbart har jag gjort denna ordlista först. Jag har tagit med skisserna från de tre dokumentationerna och satt namn på delarna. Efter skisserna kommer så en ordlista på de fackuttryck som jag använt på svenska, engelska och tyska.

Jag vill härmed påpeka att olika dialekter har olika namn på samma del, t ex strököl - stråkköl - stråken - slitköl. Detsamma verkar engelsmännen ha, t ex strake - stroke. Däremot har jag ej lyckats finna ett enda engelskt ord för "tågnål". Jag antar att de ej använde sig av tågnålar utan använde "sytag" på engelska "lacing". Jag har även stavat talgerep med g, och fått påpekande för detta, men eftersom man smorde både jungfrur och rep med färtalg för att minska friktionen vid ansättning av riggen antog jag att det skulle stavas så. Tågvirket i en talja kallas för löpare. Den beckbyxa som en gång lärde mig hur man skulle skära i ett talgerep kunde nog ej heller stava till det.

De flesta glosorna har jag tagit från Emil Smiths "Nautisk ordbok"; som källa för de tyska glosorna har framför allt använts: Von Bug zum Heck.

Slutligen får jag tacka Lars-Göran Larsson för hjälp med skisserna, och Pille Repmakaren för hjälp med tyska glosorna.

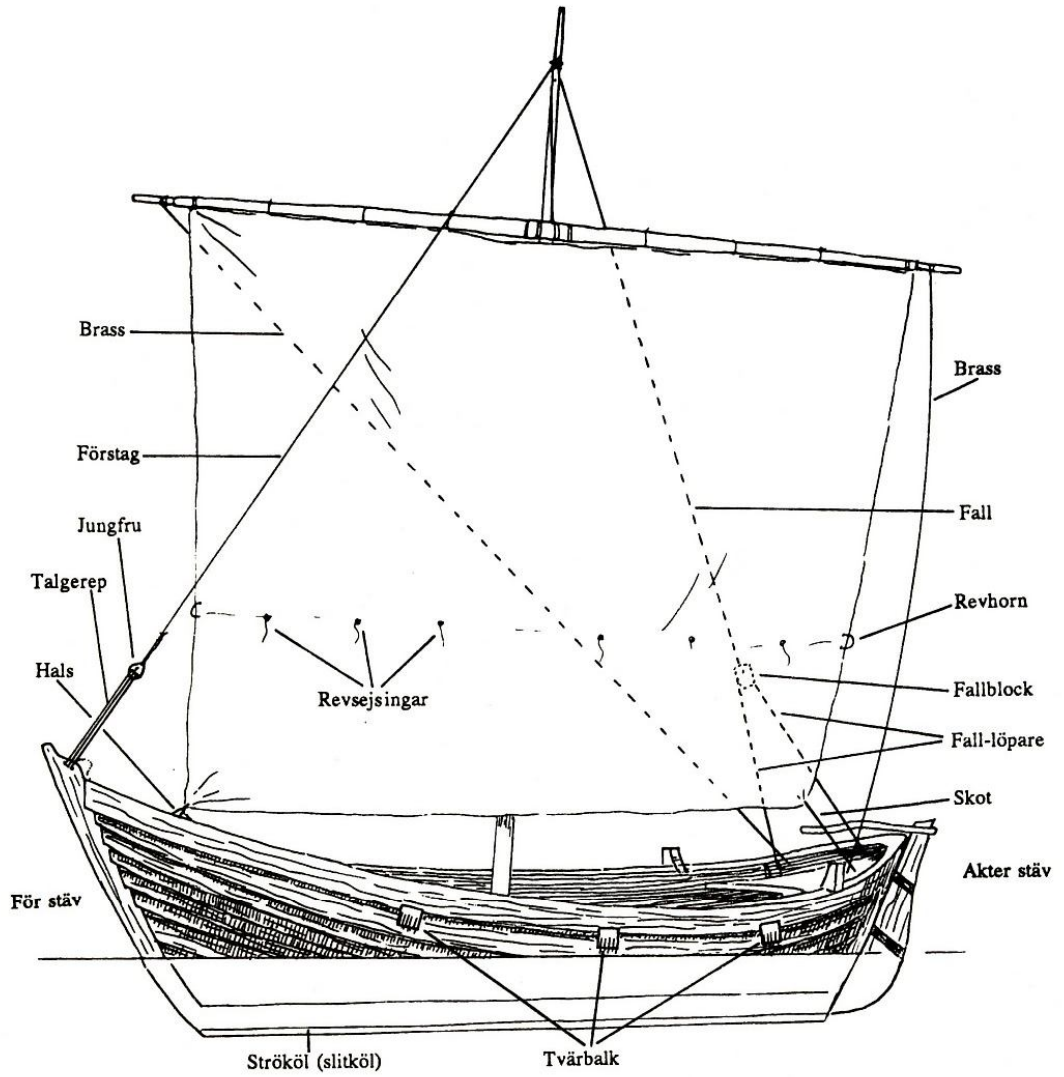
Stockholm, juni 1992

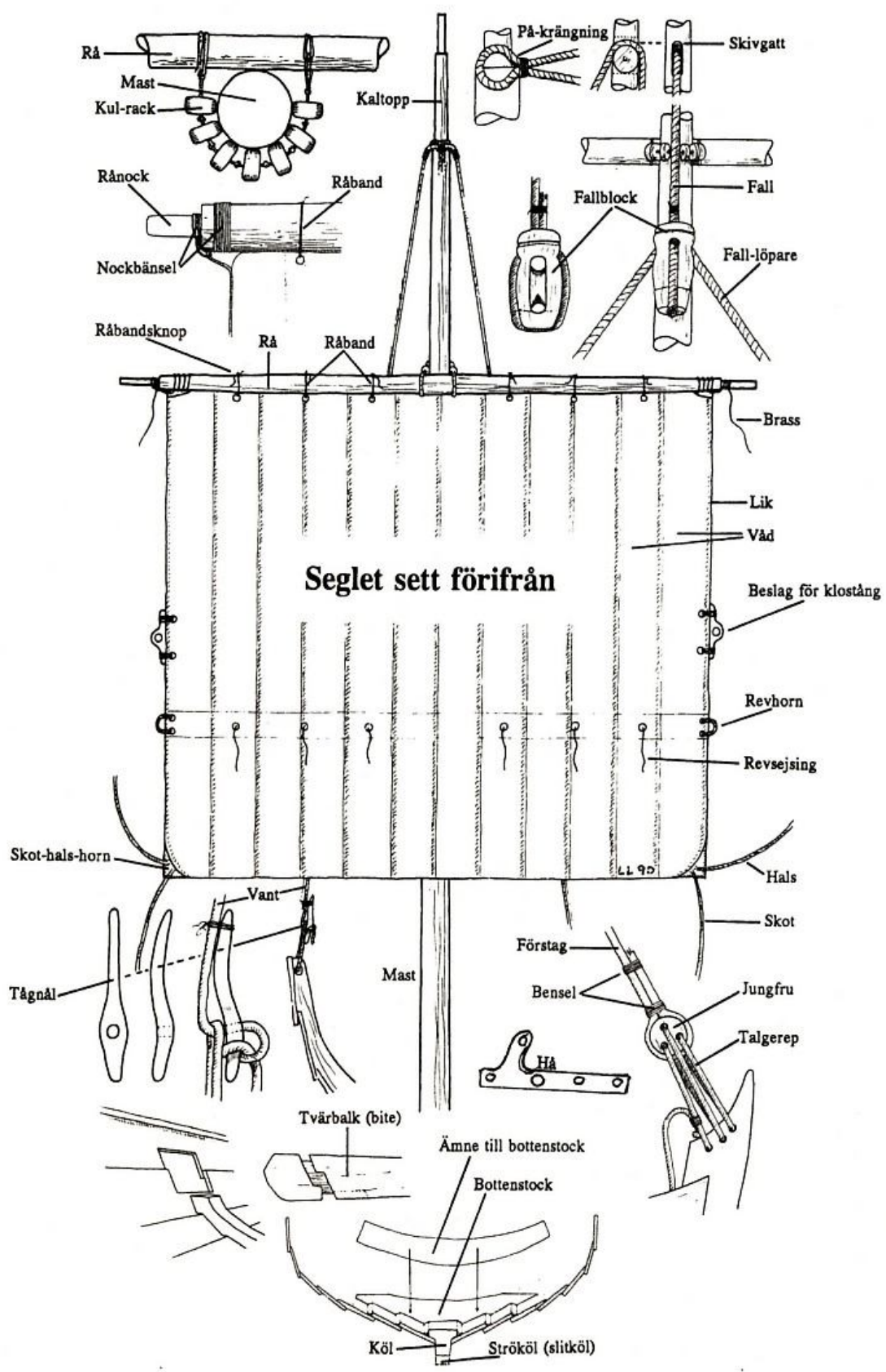

Axel Lindberg

Blanka

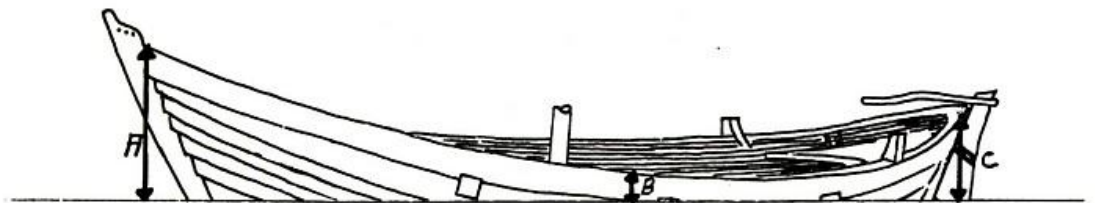
replik av X:an

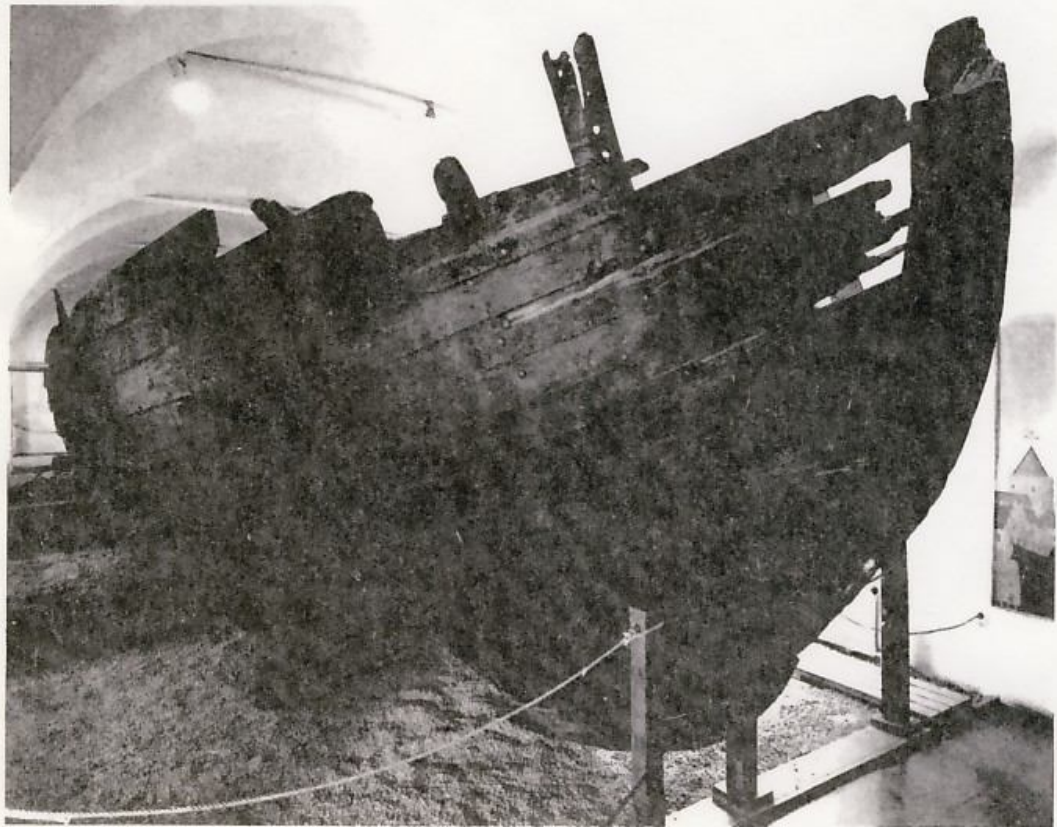
Seglet sett förifrån

Språnglinje

Språnglinje (spring) är den linje som relingen bildar då man ser båten rätt från sidan. A-B-C

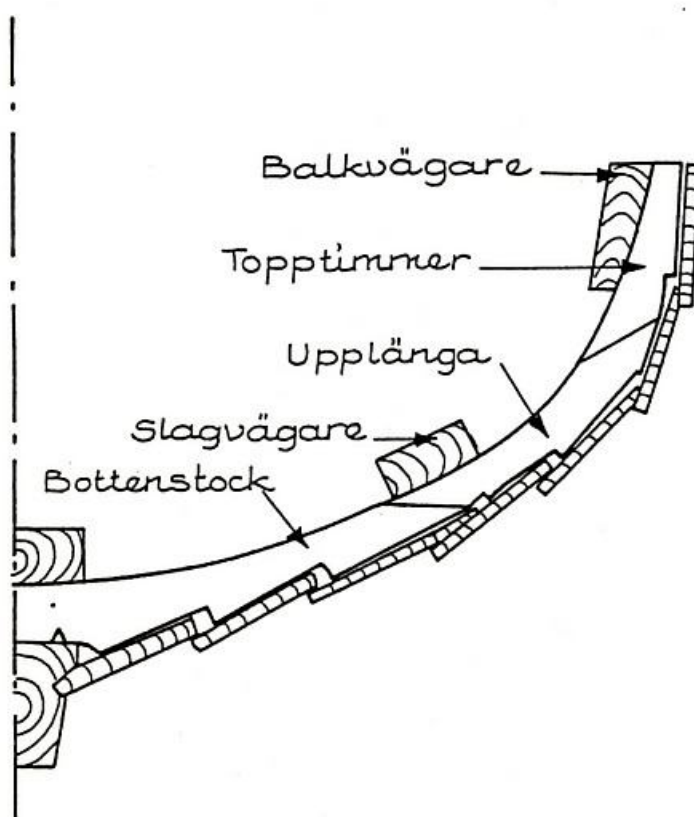
Stävkri

Stävkri

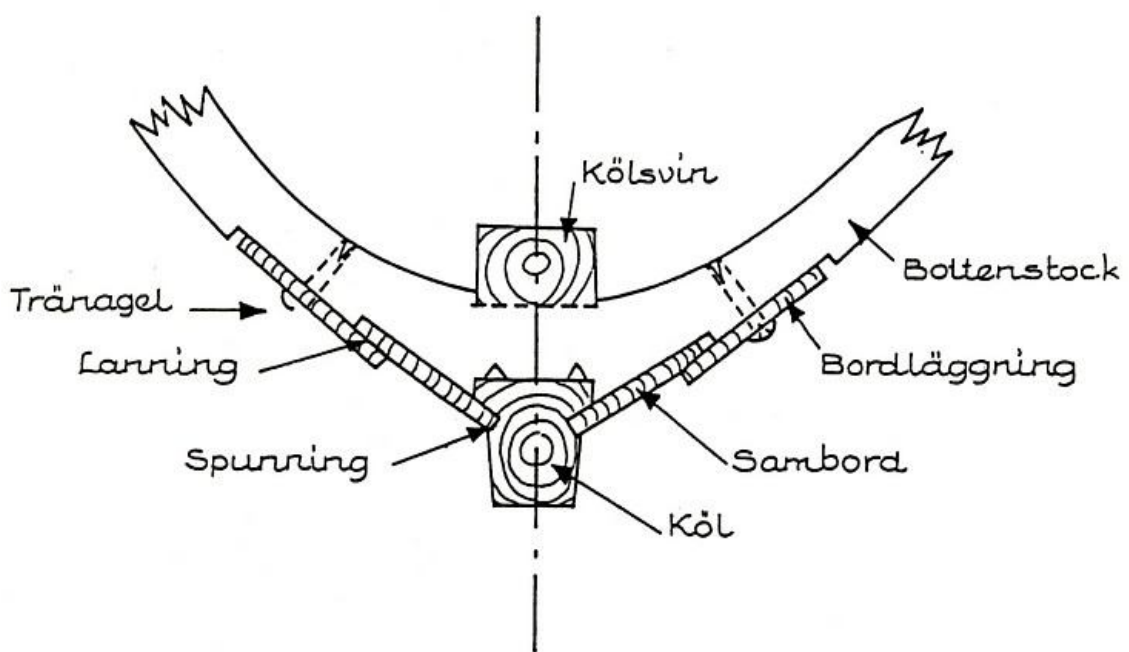
Strökölen och kriet är detaljer som är lätt utbytbara efter nötning mot strand eller grundkänning.

Spant

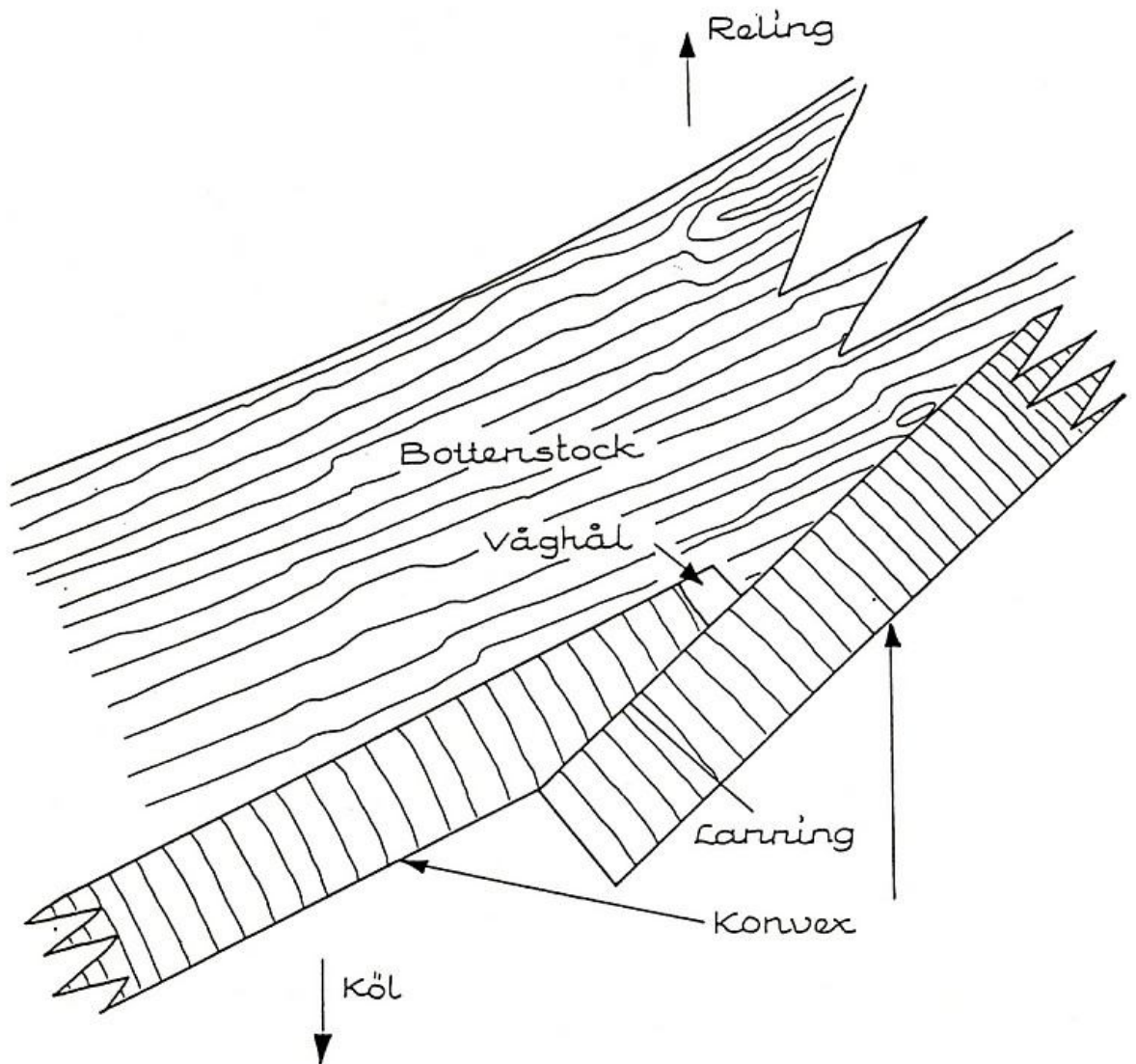
Ett spant består av bottenstock, upplänga och topptimmer.

Bottenstockar och kölsvin

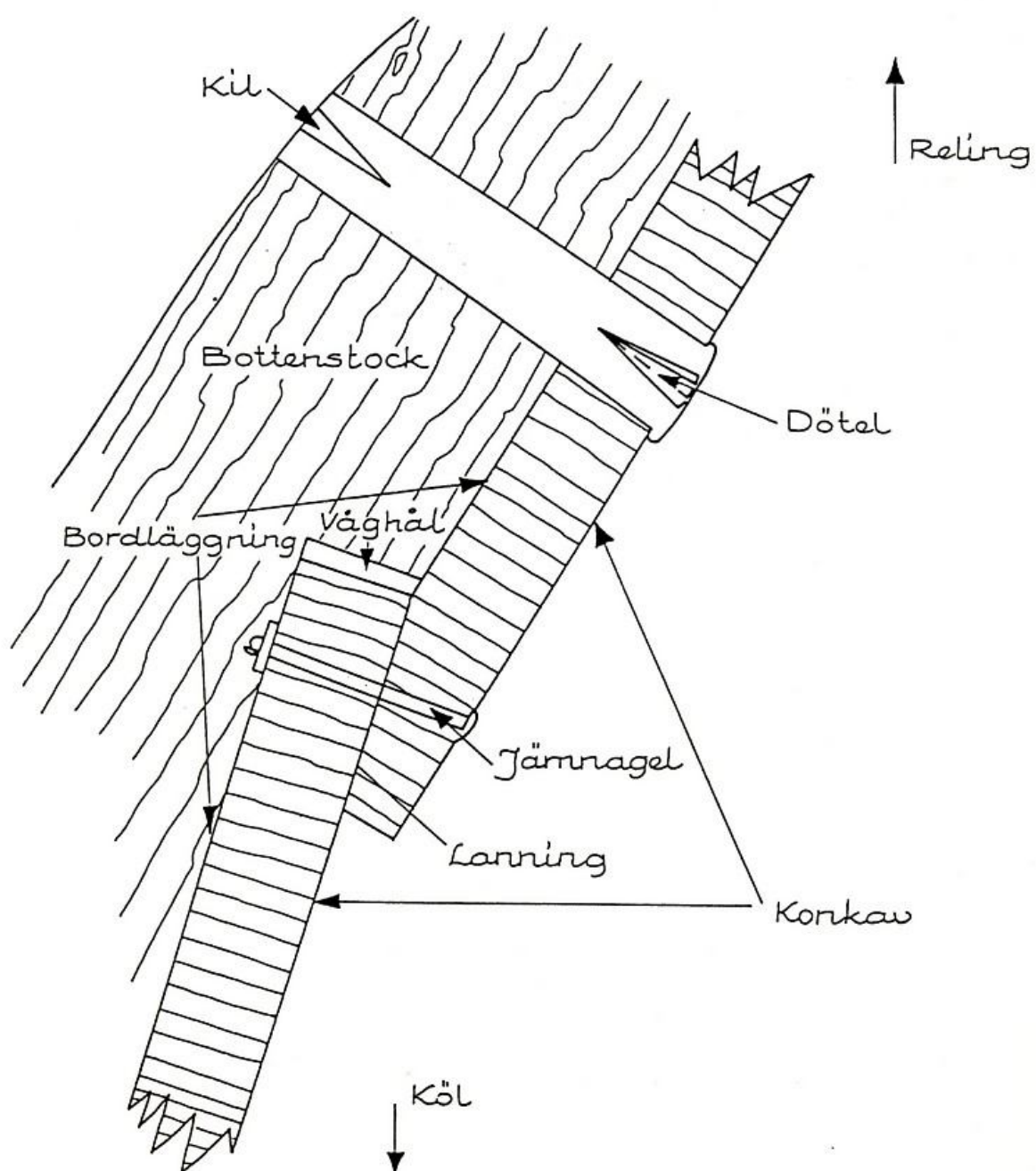
Lanning (Landning)

När bordläggningen är konvex (utifrån sett) landas bordet i överkant. Bordet krymper (blir smalare) mot ändskeppet.

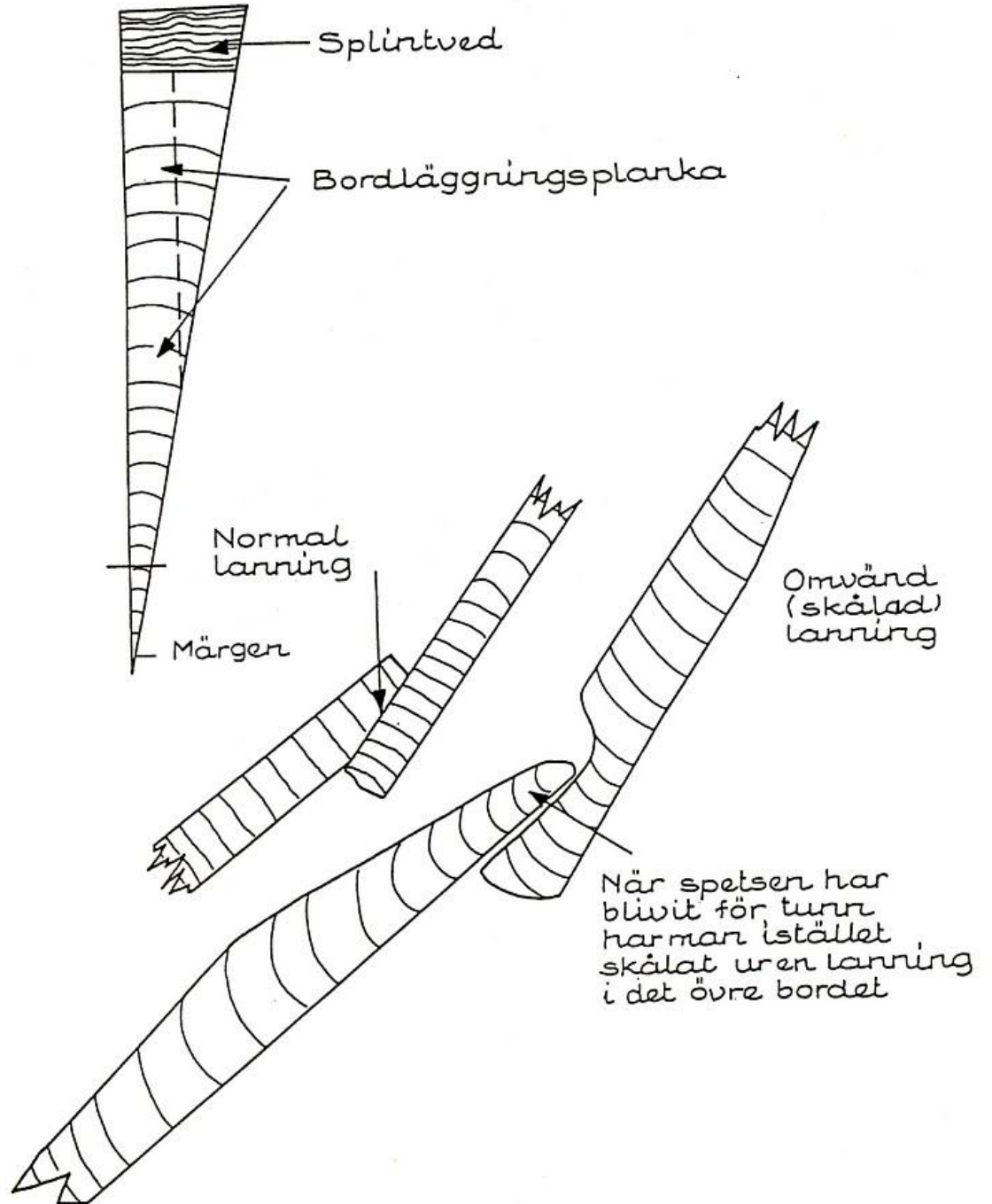

Lanning

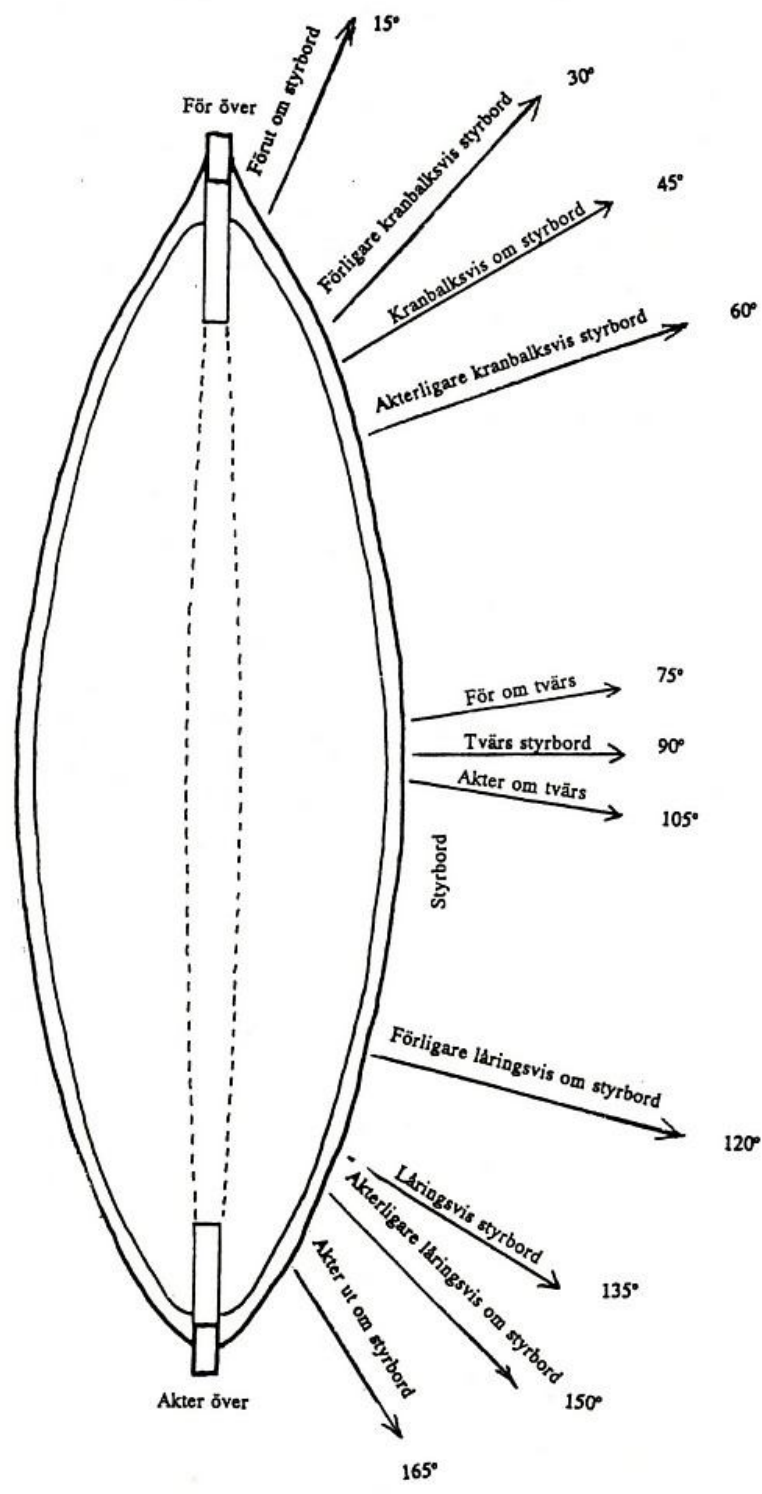
När bordläggningen är konkav (utifrån sett) landas bordet i underkant. Bordet växer (blir bredare) mot ändskeppet.

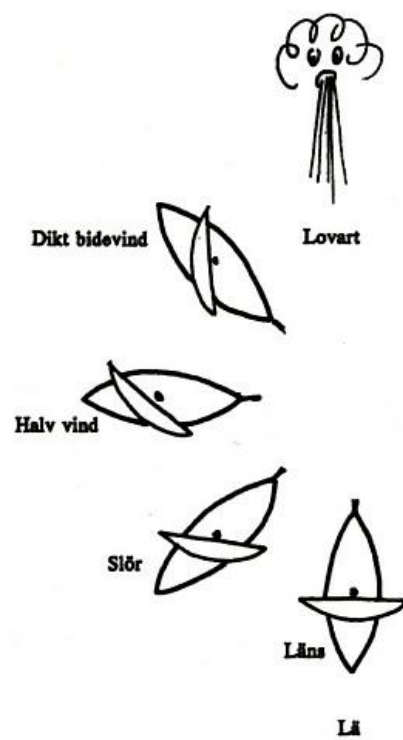
Radialspräckt bord

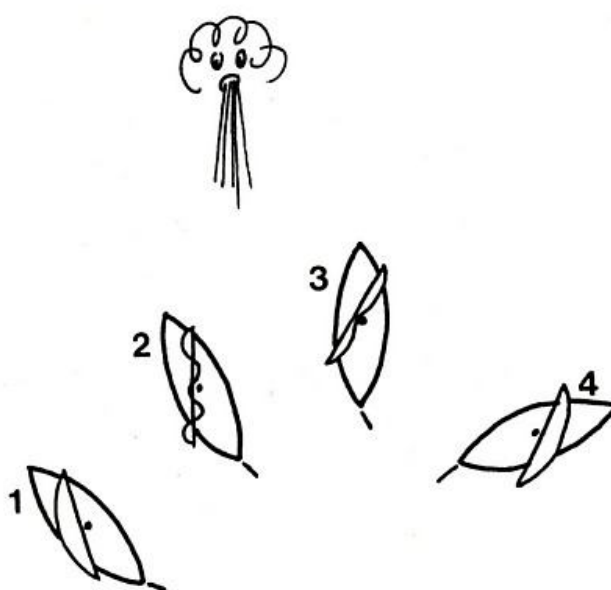
Riktninganvisningar

Kurs i förhållande till vindriktningen

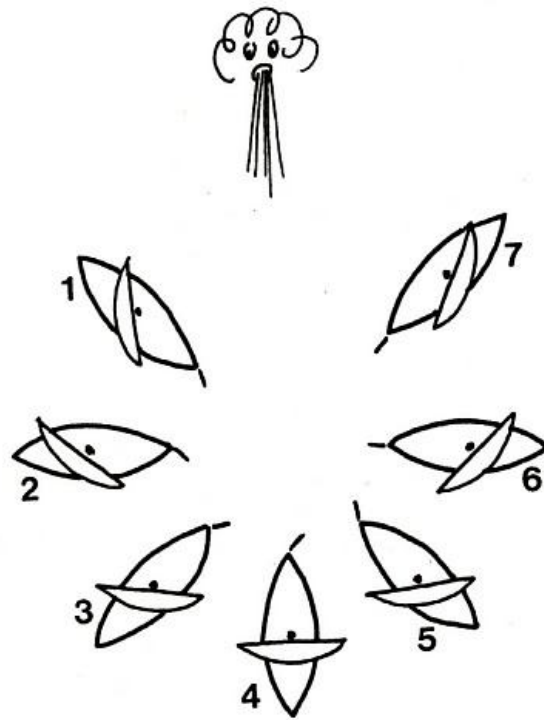

Stagvändning

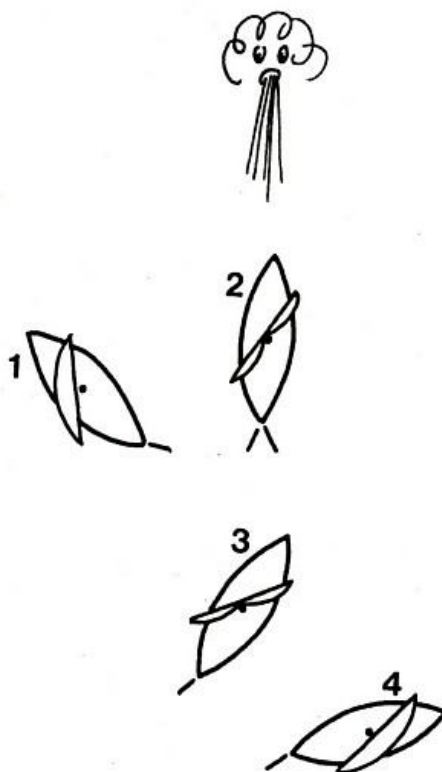
1. Man faller gärna av en smula för att få god fart "Ror i lä".
 2. Båten lovar och får fladder i seglet.
 3. Båten får back i seglet och går över stag.
 4. Brassa runt rån för fyllning.
- Stagvändning är en relativt svår manöver med ett råsegel.

Undanvindsvändning (Kovändning)

Undanvindsvändningen är den enklaste manövern men man förlorar då höjd och bör ha gott om vatten i lä.

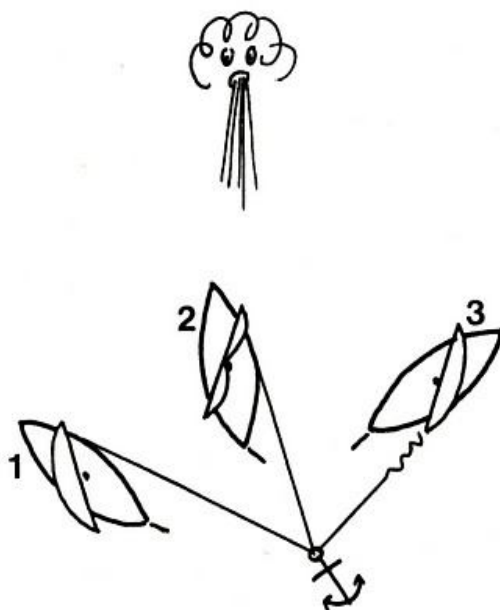
Dejsvändning

Med deisa menas att segla baklänges.

1. "Ror i lä".
2. "Skifta ror" när hon börjar deisa.
3. Brassa rån för babords halsar.
4. "Skifta ror" åt andra hållet.

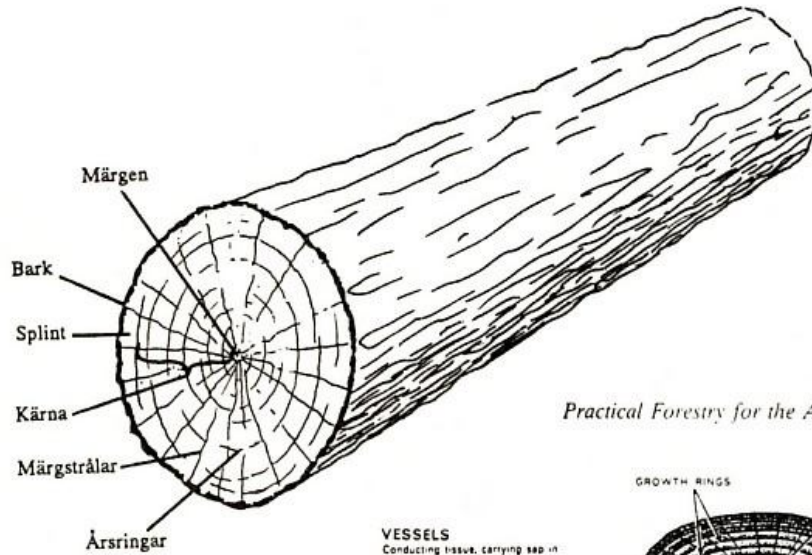
Jag har här använt det gamla kommandoordet "ror i lä". Med detta menas att man för ned rorkulten i lä för att båten skall lova.

Ifall ett fartyg hamnar i närheten av land med pålandsvind och vattnet grundar upp kan man hamna i en besvärlig situation (lægervall). Vågorna toppar upp och blir höga och krabba då vattendjupet minskar. Fartyget kan då vägra i stagvändningen. Man förser ett ankare med tågvirke och fäller det på lovarts bog.

1. Därefter ror i lä.
2. När fartyget bromsar upp i vindögat börjar man spela hem på ankartrossen och bryter över fartyget på nya bogen.
3. Därefter kapar man trossen.

Man skall aldrig försöka spela hem ankaret emedan fartyget då lägger sig i lä om detsamma med stäven i vindögat. Jag har endast gjort denna manöver en enda gång och hoppas att jag aldrig behöver göra om den.

Practical Forestry for the Agent and Surveyor

VESSELS

Conducting tissue, carrying sap in sapwood from roots to leaves.

FIBRES

Between and around vessels support tree.

RAYS

Store and conduct food horizontally.

FOOD CELLS (Parenchyma)

Store and conduct food vertically.

BAST (Phloem)

Carries food from leaves down stem to feed cambium and manufacture wood.

CAMBIUM

Thin layer of cells capable of division, forming new cells towards the wood (Xylem), and bast (Phloem) cells towards the bark.

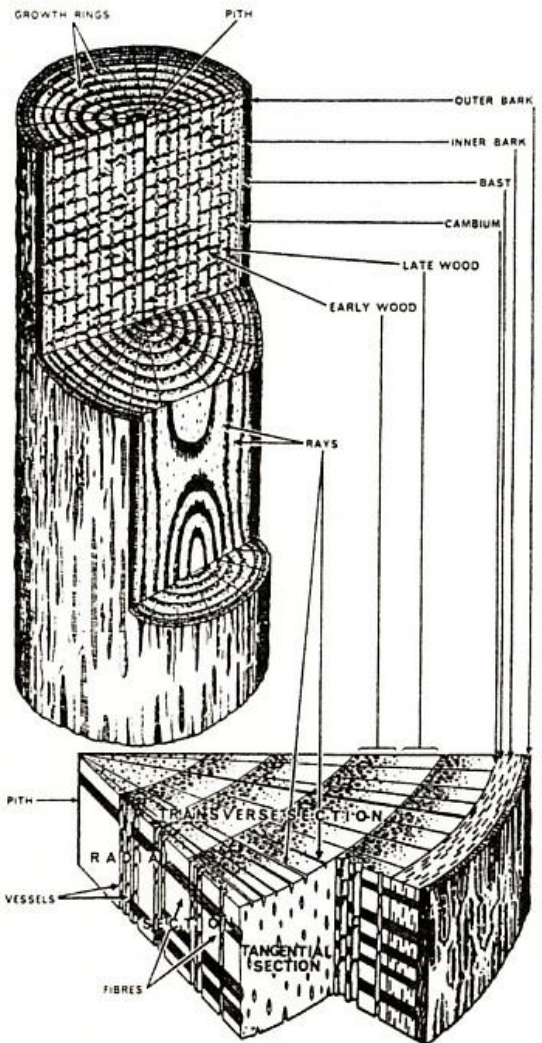

Figure 3. Timber structures
Source: TRADA and The Buckinghamshire College.

ORDLISTA

18

Svenska	Engelska	Tyska	Sida
Akter	stern	das Heck	2
Akterskepp	afterbody, sternpart	das Achterschiff	
Akterstäv	sternpost	der Achtersteven	2
Akterspegel	square stern	der Hinterspiegel	
Akterstag	backstay	das Achterstag	
Akter över	astern	achteraus	11
Ankare	Anchor	der Anker	
Ansätta	tighten	ansetzen	
Area (segel-)	sailarea	die Segelfläche	
Asfaltbeck	asphalt	das Erdpech	
Avdrift	leeway	der Abtrift	
Avmasta	to dismast	entmasten	
Avsliktning	dubbing	abschlichten	
Avsmalnande	tapering off	die Verjüngung	
Avvisare	rubbing strake	der Abweiser	
Babord	port	das Backbord	11
Babords halsar	on port tack	backbord Halsen	2
Backstag	backstay	die Pardune	
Bakar (sågbakar)	slab	die Schwarte	
Balk	beam	der Balken	2
Balkvägare	shelf-piece	die Balkenwege	6
Ballast	ballast	der Ballast	
Bark (trä)	bark	die Rinde	17
Basa (trä)	to steam	dämpfen	
Basade spant	steamed ribs	gebogene Spanten	
Beck (ur trätjära)	pitch	das Pech	
Bensel	seizing	das Bändsel	3
Berghult	bends, foot waling	das Bergholz	
Beslå (med segel)	to furl	beschlagen	
Beting (pollare)	riding bits	der Pollar	
Bevuxen (fartygsbotten)	foul	bewachsen	
Bidevind	by the wind, close hauled	am Wind	12
Bila	axe	das Beil	
Block	block	der Block	3
Bog	bow	der Bug	
Bogvatten	bow waves	die Bugwellen	
Bolin	bowline	die Buleine	
Bordläggning	planking	die Beplankung	8
Bordläggga	to plank or board	beplanken	
Bordvarts	at the side	an der Seite	11
Borr (svängborr)	breast borer	die Bohrwinde	
Botten (på fartyg)	bottom	der Boden	

Svenska	Engelska	Tyska	Sida
Bottenfärg	compositions or bottom coat	der Bodenanstrich	
Bottenstock	floor timber	die Bodenwrange	9
Brass	brace	die Brasse	2
Bredd	breadth	die Breite	
Buk (i segel)	belly	der Bauch	
Bunkåra	sweeper	petschen	
Båt	boat	das Boot	
Dejsa (segla baklänges)	to go astern	rückwärtsgehen	15
Dejsvända	boxhauling	backhalsen	15
Dikt (=nära)	close	dicht	
Däck	deck	das Deck	
Däcksbalk	deck beam	der Deckbalken	
Ek	oakwood	das Eichenholz	
Ekstock (båt)	scow, punt, praam	der Kahn, Drahm	
En (trä)	juniper wood	das Wachholderholz	
Essing (reling)	bunwale (dollbord)	das Dollbord	
Fall	halliard	der Fall	2
Fall (på stäven)	rake	überhängen	2
Fart	speed	die Fahrt	
Fartyg	craft, vessel	das Fahrzeug	
Fingerlingar (roderbeslag)	rudder, pintles	die Ruderfingerlinge	2
Fribord	free board	das Freibord	4
Furu (trä)	fir wood	das Kieferholz	
Fyrkant (brassas vid läns)	square	das Vierkant	12
Fånglina	painter	die Fangleine	
Följare (knä mellan stäv ock köl)	apron	der Binnenvorsteven	
För	proW (head)	der Bug	2
För över (fartyg)	ahead	voraus	11
Förstag	stays	das Vorstag	2
Förstäv	stem	der Vorsteven	2
Garn	yarn	das Garn	
Garnering	ceiling	die Garnierung	
Gran	white pine	die Fichte	
Grundvända	clubhaul	klubholen	16
Gå över stag	stay, tack	über Stag gehen	13
Hals	tack	der Hals	3
Hissa	hoist, sway away	heissen	

Svenska	Engelska	Tyska	Sida
Jungfru	dead-eye	die Jungfer	3
Järnnagel	rivet	der Nagel	8
Kaltopp	polemast	der Masttopp	3
Kardel	strand	die Ducht, Kardeel	
Kila (spräcka)	to wedge	keilen	
Klinkbyggd	clincher built, lap jointed	klinkerartig gebaut	7
Knap	cleat	der Klampe	
Knop	knot	der Knoten	
Knä	knee	das Knie	
Koltjära	coal tar	der Kohlenteer	
Kovända	wear	die Kehrtwendung	14
Krabba av	to race timber	krabben	
Kranbalksvis	on the bow, over the cathead	kranbalkweise	11
Kravel	carvel	der Kraweelbau	
Kri (stävcri)	fore foot	die Stevenlauf	5
Kritlina	carpenter's chalk line	die Schlagleine	
Krut	powder, gunpowder	das Pulver	
Kryssa	beat to windward, tack	kreuzen	
Kvistfri	clean	astfrei	
Kvistig	knotty	astreich	
Kärnved	heart wood	das Kernholz	17
Köl	keel	der Kiel	9
Kölsvin	keelson	das Kielschwein	9
Lann (landning)	land, overlap	Obligender Gang	10
Lappsalva	stuff	labsalven	
Lask	scarph, scarf	die Lasche	
Lik (runt segel)	leech rope	das Liek	3
Linolja	linseed oil	das Leinöl	
Litsa (staglitsa)	hank	der Stagreiter	
Litsa	lace	marlen	
Lova	luff	luven	13
Lovart	luff, windward	die Luv	12
Lyda ror	answer	lüstern	
Låring	quarter, buttock	die Bille	11
Lä	lee	die Lee	12
Läck (vara läck)	leakage	lecken	
Länsa (segla i medvind)	scud, running before the wind	lenzen	12
Länsa = ösa ur	to free a vessel from water	lenzen	
Löpare	runner	der Läufer	2
Lösköl (stråke slitköl)	false keel	der Loskiel	2

Svenska	Engelska	Tyska	Sida
Mall	moild, template	das Mall	
Mast	mast	der Mast	3
Mastfot	heel	der Mastfuss	
Medeltida	medieval	mittelalterlich	
Midskepps	midships	mittschiffs	
Mothåll (furste)	holding up hammer	der Gegenhalter	
Motvind	head wind	der Gegenwind	
Märg	medulla	das Mark	17
Märgstråle	medulla ray	der Markstrahl	17
Nagel	nail	der Nagel	9
Navare (borr)	auger	der Stangenbohrer	
Nit	rivet	die Niete	8
Nock (rånock)	yard arm	das Rahnock	3
Nockbänsel	earring	das Nockbändsel	3
Nollspant	main-frame	das Mittelspant	
Nåt	seam	die Naht	
Odäckad (öppen)	undecked, open	ungedeckt	
Påkrängning	shoulder	der Absatz	3
Rack	parrel	das Rack	3
Reling	rail	die Reeling	3
Rev (i segel)	reef	das Reff	
Revlödder	reef, cringle	der Refflegel	3
Revseising	reefband	das Reffband	3
Ri (träribba)	batten, ribband	die Sente	
Rigg	rigging, rig	das Rigg, die Takelung	3
Ro	row	rudern	
Roder	rudder	das Ruder	
Rå	yard	die Rah	3
Råband	roband	rahbändzel	3
Råbandsknop	roband hitch	der Reffknoten	3
Rånock	yardarm	der Raharm	3
Råtskiva	straight edge	das Abstreicholtz	
Röta	rot, decay	die Fäulnis	
Salt	salt	das Salz	
Sambordsplanka	garboard, sand-strake	die Kielplanke	9
Segel	sail	das Segel	3
Segelduk	canvas	das Segeltuch	
Skarvyxa	adze	der Dixel	

Svenska	Engelska	Tyska	Sida
Skiva, trissa	sheave	die Scheibe	3
Skivgatt	sheave hole	das Scheibengat	3
Skifta roder	shift the helm	überlegen	15
Skot	sheet	die Schot	2
Skota	sheet home	schoten	
Skothorn	clew	das Schotenhorn	3
Skott (vägg)	bulkhead	das Schott	
Skrov	hull	der Rumpf	
Skvättbord	wash board	das Setzbord	
Skärnagel	stop water	der Scheidenagel	
Slagvägare	bilge stringer	der Kimmstringer	6
Slikta (anv sliptyxa)	facing	schlichten	
Slå ifrån (segel)	unbend	abschlagen	
Slägga	sledge hammer	der Schlägel	
Slöra	sail free, with flowing sheets	raumschotsegeln	12
Smed	smith, forger	der Schmied	
Spant (trä)	frame timber	das Spant	6
Spik	nail	der Nagel (Bolzen) (större)	
Splint (ytved i timmer)	bast	das Splintholz	17
Splitsa	splice	spleissen	
Språng (spring)	sheer, spring	die Spring	4
Spräcka radiellt	split radially	spalten radiellt	10
Spräcka tangentiellt	split tangentially	spalten tangentiellt	
Spunning	rabbet	die Sponung	9
Stabilitet	stability	die Stabilität	
Stag	stay	das Stag	2
"Gå över stag"	to tack	über Stag gehen	13
Stek (knop)	band, knot	der Stek	
Stenkolstjära	black varnish	der Steinkohlenteer	
Stock	timber	der Stock	17
Stråk (bordläggning)	strake, stroke	der Strak	
Stråkköl (slitköl)	lower keel	der Unterkiel	2
Styra	steer	steuern	
Styrbord	starboard	das Steuerbord	11
Svikta (om segel)	swift in	schwichten	
Söm (i segel)	seam	die Naht	3
Tabernakel (mastkonsol)	tabernacle	die Mastbacken	
Tackling	rigging	die Takelung	3
Talg	tallow	das Talg	
Talgerep (Taljerep)	lanyard	das Taljereep	3
Tjära (trä tjära)	tar	der Teer	
Toft	thwart	die Ducht	

Svenska	Engelska	Tyska	Sida
Topplänta	lift	die Toppenant	
Topptimmer	top timbers	die Toppauflagen	6
Torrspicka	dry crack	der Trockenriss	
Torröta	dry rot	die Trockenfäule	
Trä	wood	das Holz	
Trög i vändning	slack in stays	beim Wenden langsam sein	
Tur (jämn båge)	spring, sheer	der Spring, der Sprung	4
Tvärs	abeam (athwart)	dwars	11
Tvärs om styrbord	on starboard beam	dwars, ab an Steuerbord	11
Tågvirke	cordage	das Tauwerk	
Tätt	tight	dicht	
Undanvindsvändning	wearing, veering	halsen	14
Upplänga	futtock	der Auflanger	6
Uppresa en mast	step	aufrichten	
Utfallande stävar	overhang, rake	überhängen	
Utslag (ritning i full skala)	laying down		
Vaka	keep dry	waaken	
Vankant (ev på bräda)	wane	die Wahnkante	
Vant	shroud	die Want	3
Varv (skeppsvarv)	yard	die Werft	
Vind	wind	der Wind	
Våd (i segel)	breadth	die Segelbahn	3
Våg	wave	die Welle	
Våghål	limber	der Wasserlauf	8
Vågra i vändningen	misstay	die Wendung versagen	
Yxa	hatchet, axe	das Beil, die Axt	
Åra	oar	der Riemen	
Årsring	heartring (annual ring)	der Jahresring	17